

Gjenstandene som forteller historien

Visst er Norges historie full av spennende begivenheter. Her oppsummerer vi Norges historie gjennom ting – gjenstander som er funnet rundt omkring i Norge. Kanskje i en steinrøys, i en grav eller bortgjemt i en krok på et støvete loft.

AV TRINE-LISE GJESDAL | PUBLISERT 11. MAI 2016 | OPPDATERT 10. MARS 2025

– Alle ting har en historie å fortelle, sier historiker Ragnhild Hutchison. Sammen med flere historikere og én arkeolog Ragnhild funnet fram til 25 ting som har vært viktige for Norges historie. Sammen har de skrevet boka Norges historie 25 ting. Her er flere av gjenstandene, og historiene de forteller.

Steinøks (ca. 6600 f.Kr.)

Det begynner med en helt spesiell stein som ble funnet under torva på en fjellhulle på Telemarks-kysten. Den 13 centimeter lange steinen ser ut som en vanlig stein, men den bringer oss helt tilbake til steinalderen. En gang var den øksehode som var festet til et skaft.

Vi tror at mennesket som en gang eide steinøksa, brukte den til å lage båter, fordi den ble funnet på en plass der mennesker en gang bygde båter.

En steinøks fra ca. 6600 f.kr.

Foto: Ellen C. Holte

Flintdolk fra Salten (ca. 2000 f.Kr.)

Denne flintdolken ble funnet under bakken, av noen som gravde i jorda i 1981. Stedet var Salten, helt innerst i fjorden Saltstraumen. Klimaet her var hardt, men folk kunne leve godt på fisk fra havet. Derfor tror vi at mannen som en gang eide dolken, var en fisker, og at han brukte den til å sløye fisk.

Mannen fra slutten av steinalderen må ha vært riktig stolt av flintdolken sin, for det var ikke vanlig at folk som bodde langt nord, hadde et så flott redskap. Den var lagd i Danmark, og det var helst bønder som bodde sør i landet, som hadde flotte dolker som denne. Kanskje byttet han den til seg? Eller fikk han den i gave?

En gammelt flintdolk fra Salten.

Foto: Tromsø Museum – Universitetsmuseet

Barberkniv av bronse (ca. 1000 f.Kr.)

En ung mann fra Jevnaker brukte nok denne kniven flittig i bronsealderen. Han kom sikkert fra et velstående hjem, for barberkniven er lagd av bronse. Bronse var fremdeles et nytt og annerledes metall i Norge på denne tiden.

Kniven er fra gården Vestre Velo på Jevnaker i Oppland. Den ble funnet i en gravhaug som stakk opp av åkerlandske

Gammel barberkniv

Foto: Ove Holst

Berlokk av gull (ca. 0–200)

Berlokk kommer fra det franske ordet berloque, som betyr hengesmykke. Dette hengesmykket ble funnet i graven til kvinne på gården Nordre Fevang i Sandefjord. Kvinnen kom fra en fin familie, for det ble funnet mange andre smykker i graven hennes. Men gullberlokken sies å være den gjeveste av dem alle.

Arkeologer mener at berlokkene var lagd her i landet, men at de var inspirert av smykkekonsten fra Romerriket og Sørøst-Europa.

Et hengesmykke (berlokk) i gull.

Hengesmykke (berlokk) i gull fra Sandefjord. Foto: Eirik Irgens Johnsen

Kanne fra Kaupang (ca. 850–900)

Skårene fra denne kannen ble funnet på Kaupang, en kjent vikingby i Vestfold. Historikerne tror at den ble fraktet over store avstander for at vikingene skulle kunne handle med den. [bilde 5 høyre] Men keramikkanen kom ikke lenger enn hit, for i Kaupang ble den og mange andre kanner knust.

Akkurat dette eksemplaret hadde pålimte biter med blank tinnfolie, så den må ha vært ganske blank og staselig da den var ny.

En keramikkanne fra vikingtiden.

Keramikkanne fra vikingtiden. Foto: Eirik Irgens Johnsen

Stigbøyle fra ryttergrav (ca. 900–1000)

Denne enkle bøylene av jern ble ansett som en av de viktigste tingene i europeisk historie. Det er en stigbøyle som skulle henge i en lærstropp på hver side av hestesadelen. Den gjorde det lettere for ryttere å stige av og på hesten. Men det var en enda større fordel med bøylene. Ryttere kunne ri i full fart og hugge løs på soldater når de kriget, uten at de mistet balansen.

En bonde fant stigbøylene i en mannsgav på gården Gjermundbu, like utenfor Hønefoss. Sammen med stigbøylene fant arkeologer både sverd og vikinghjelmer. Kanskje rytteren i graven en gang var en fryktløs viking?

En gammel stigbøyle av jern.

Stigbøyle funnet på en gård like utenfor Hønefoss. Foto: Eirik Irgens Johnsen

Lekesverd (ca. 1175–1225)

Det kan ha vært en gutt på tre eller fire år som lekte med det lille sverdet av tre. Vi vet at han bodde ved Gamlebyen i Oslo, lenge før Oslo ble en hovedstad. Sammen med mange andre leker ble sverdet funnet her av arkeologer på 1970-tallet.

tallet. Gutten som eide sverdet, levde i en tid da det var mye vold, plyndring og krig. Kanskje gutten fantaserte om å b
tøff kriger selv, mens han lekte med sverdet sitt?

Et lekesverd av tre.

Lekesverd av tre, funnet i Gamlebyen i Oslo. Foto: Adnan Icgagic

Falsk penning (ca. 1290)

Det fantes lurepenger også så langt tilbake i tid som på 1200-tallet. Ekspertene har funnet ut at myntene på bildet var falske, fordi metallet er grovere enn det som var vanlig på denne tiden. Det er også en skrivefeil på forsiden, under riksvåpenet. Her står det Norseg. Men det var Norge det skulle ha stått.

Myntene ble funnet i Kalfarli i Bergen i 1910. Kanskje myntfalskneren holdt på å bli avslørt og måtte gjemme myntene full fart i en steinrøys? For det var nemlig i steinrøysa veiarbeidere fant myntene, som i dag blir omtalt som en av norgeshistoriens største myntsamlinger.

To falske mynter fra 1200-tallet.

Falske mynter fra 1200-tallet. Foto: Kulturhistorisk museum/UiO/Ann Christine Eek

Trebein fra Røldal (ca. 1250–1550)

En gang i middelalderen fikk noen laget en etterlikning av beinet sitt. Trebeinet på bildet er bare tjue centimeter langt, siden det har en hempe, tror vi at vedkommende hengte det rundt halsen. Men det var ikke ment som pynt. Beinet var slags offergave. Vedkommende hadde nok et vondt bein og ønsket at det skulle bli friskt.

Kanskje eieren av trebeinet måtte reise langt for å komme til Røldal stavkirke sør for Hardanger. For her har vedkommende gitt det fra seg, kanskje med en bønn om at det vonde beinet skulle bli bra igjen. Troen på at Gud og helgener kunne helbrede og gjøre mennesker friske, var nemlig stor på denne tiden.

Trebein fra middelalderen. Foto: Ukjent

Drikkehorn fra Telemark (ca. 1300–1400)

Tilbake til vikingtiden hadde drikkehornet en viktig rolle. Akkurat dette eksemplaret tilhørte en bonde et sted i Øvre Telemark før det ble solgt på 1800-tallet. Mannen som eide det, hadde nok drikkehornet til pynt. Men også han syntet nok det var stas å tenke på at vikingene en gang drakk øl fra slike drikkehorn.

Et gammelt drikkehorn med støtteben.

Dette drikkehornet tilhørte en bonde i Telemark. Foto: Adnan Icgagic

Vektlodd fra Ole Rømers reform (ca. 1684)

En astronom ved navn Ole Rømer fikk i oppgave å lage et nytt mål- og vektsystem for riket. Oppgaven fikk han av de

dansk-norske kongen. Ole Rømer laget loddsettet som skulle brukes i handel, til å veie krydder, sukker, kaffe og andre varer.

Vektlodd fra Ole Rømers reform.

Foto: Teknisk museum

Barkebrødbit (ca. 1742)

Elsker du mat, kan du være glad for at du ikke levde på 1700- og 1800-tallet. Da var det lite tilgang på mat, og mye gikk til spille på grunn av kulda. For å spare på kornet levde mange på barkebrød. Da brukte man det myke laget mellom barken og veden i treet til brødbakst. Denne delen ble malt, og to deler bark ble blandet ut med én del mel. Deigen ble formet flat og stekt i en slags stekepanne.

Det sies at barkebrød ikke smakte særlig godt.

En bit av et barkebrød.

Foto: Riksarkivet

P.A. Jensens lesebok (1863)

I 1860 kom det en ny lov i Norge som bestemte at barneskoleelever ikke bare skulle undervises i kristendom, skriving og regning. Nå skulle de også lære seg geografi, historie og naturfag.

P.A. Jensens lærebok inneholdt disse fagene, i tillegg til skjønnlitterære tekster – tekster skrevet av store norske og danske forfattere. Det ble stor oppstandelse. Mange mente at barna ville bli forvirret av en lesebok som inneholdt mye annet enn kristendom. Men det viste seg å være en god idé, for nå lærte barna så mye mer på skolen.

Mentometerknappen (1965)

Før likerklikk på Facebook, SMS-avstemninger og YouTube-visninger hadde vi en helt annen type "liker-knapp". Den var hvit, laget av plast og var koblet til en boks vi kalte et mentometer. I én time, annenhver fredag fra april i 1965, lå mentometerknappen i hendene på 200 ungdommer. De stemte fram hitlista i NRKs nye ungdomsprogram "Ti i skuddet".

På samme måte som SMS-avstemninger og likerklikk fungerer i dag, bestemte antall trykk på mentometerknappen om en låt skulle gå videre og være blant de ti beste låtene ved neste sending.

Et mentometer brukt til avstemning på 1960-tallet

Foto: Rockheim/Audun Hagen.

The Saga Weekly Post (1975)

Du lurer sikkert på hvorfor en engelskspråklig avis er med her. Men også den har en historie å fortelle om Norge. The Saga Weekly Post var nemlig en av de første avisene for utenlandske lesere som ble utgitt i Norge. Avisen ble solgt i Stavanger for første gang i 1975. Det var her det norske oljeeventyret startet. I 1969 skjedde det som ingen trodde var mulig. Det ble funnet olje i Norge. Det var så mye olje at Norge trengte mer kunnskap og flere mennesker i arbeid.

Tidlig på 1970-tallet startet det vi kaller arbeidsinnvandringen til Norge. Mange utlendinger flyttet hit, og særlig mange amerikanere flyttet til Stavanger med familiene sine. Våre nye landsmenn ønsket å lese om Amerika, samtidig som de ønsket lese om Norge. Det kunne de gjøre i avisen The Saga Weekly Post. Så på sett og vis forteller avisen historien arbeidsinnvandringen og om endringen i den norske økonomien.

Utgave av The Saga Weekly Post fra 1925.

Foto: Cappelen Damm

KRLE OG HISTORIE HISTORIE NORSK KUNST OG MUSIKK

Meldinger ved utskriftstidspunkt 8. april 2025, kl. 05.20 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.